

B.3.2. Universal Design for Learning (UDL)

In Vlaanderen benut men 'Universeel design' (UD) bij het omdenken met verschillen. UD is een begrip uit de architectuur. Het betekent dat gebouwen, goederen, diensten, uitrusting en faciliteiten zo worden ontworpen dat ze toegankelijk zijn voor iedereen. Door vooraf rekening te houden met de behoeften van alle mogelijke gebruikers, zijn achteraf minder specifieke aanpassingen nodig. Deze benadering is naar het onderwijs vertaald als Universal Design for Learning (UDL). Onderwijs is universeel als ...

1. elke leerling graag leert en gemotiveerd is om te leren;
2. elke leerling begrijpt wat hij leert;
3. elke leerling actief kan tonen en toepassen wat hij leert en geleerd heeft.

Hieruit vloeien *drie principes* voort voor de organisatie van onderwijs. Omdat elke leerling uniek is in zijn leren, kan je op school het beste

1. verschillende mogelijkheden voor betrokkenheid & engagement creëren (waarom?);
2. informatie op verschillende manieren aanbieden (wat?);
3. verschillende mogelijkheden voor actie en expressie voorzien (hoe?)

Meirsschaut, Monsecour & Wilssens (2015) ontwierpen een leidraad voor universeel ontwerp in de klas en op school. Hun UDL-schema is een handig hulpmiddel bij het ontwerpen van een leeromgeving, zoals in de lessen, de klas en de school. In dit schema wordt elk principe geconcretiseerd in drie richtlijnen. Voor elke richtlijn zijn een aantal criteria. De principes en richtlijnen van UDL zijn te benutten in het feedback geven over het leerproces aan leerlingen en ouders. Ze bieden ook handvatten om in te spelen op de specifieke onderwijsbehoeften van een leerling. Samen met de leerling en de ouders ga je dan met behulp van UDL op zoek naar mogelijke werkpunten of maatregelen.

Enkele voorbeelden.

Leerkracht en leerling: 'Je zet je echt in bij begrijpend lezen, dat is belangrijk omdat je dan ook de opdrachten in de andere vakken goed begrijpt (Principe I. Waarom?) en je hebt ook inzicht in de leerstof, in wat de essentie van een stuk tekst is (Principe II. Wat?). Bij de vorige toets vond je het moeilijk om een groot stuk tekst te verwerken. Daarom is het belangrijk dat je weet hoe je dat het beste leert, hoe krijg je grip op een grote tekst? (Principe III. Hoe?). Ik stel voor om samen een strategie te bedenken, waarbij je met verschillende kleuren markers werkt. Wat denk jij daarvan? Hoe kan ik je daarbij helpen?

Intern begeleider en ouders: 'Jullie dochter begrijpt de leerstof van rekenen goed (Principe II. Wat?) en ze kan goed uitleggen in de klas hoe ze de sommen maakt (Principe III. Hoe?). Maar zodra ik haar vraag het op het digibord te schrijven, wordt ze zenuwachtig en blokkert ze. Het lijkt alsof ze zelf niet gelooft in haar kunnen (Principe I. Waarom?). Ik zou daar graag aan werken met haar. Weten jullie misschien hoe ik haar zou kunnen helpen?

Leerkracht en leerling: 'Ik ben blij dat je nu op school bent, na een tijd van afwezigheid. Je bent sterk in het begrijpen van de leerstof (Principe II. Wat?). Wanneer het doel van de les je duidelijk is, ga je ook actief aan de slag met de oefeningen, fijn (Principe III. Hoe?). Vorige week was je afwezig. Dan mis je informatie en oefenkansen. Wat maakt dat het je niet lukt om op school te komen? (Principe I. Waarom?) Wie zou jou kunnen helpen om vaker aanwezig te zijn? Kan ik daarvoor iets doen?

Stappen UDL

UDL helpt teams bij het voorbereiden, toepassen en nadenken over leeractiviteiten, opdrachten en leermaterialen om het onderwijs universeler te ontwerpen en toegankelijk te maken voor zo veel mogelijk leerlingen. Dit zijn de stappen.

1. Op welk doel wil ik focussen? Leerkrachten werken samen met collega's aan hun lesvoorbereiding: met welke opdrachten en materialen behaal ik mijn doel?

2. Wat is al universeel ontworpen in mijn praktijk? Bekijk aan de hand van de UDL-principes, richtlijnen en criteria wat al universeel ontworpen is.

3. Wat kan ik nog meer 'UDL' doen? Maak concreet hoe je één of enkele richtlijn(en) nog beter kan uitwerken. Zoek bijvoorbeeld naar andere manieren om de leerstof over te dragen, werk verschillende toetsvormen uit, zodat de leerlingen kunnen kiezen, maak de doelen begrijpelijk en zichtbaar. Klein beginnen is hierbij de boodschap.

4. Probeer uit in de klas en evalueer. Bekijk en bespreek met een collega wat er goed ging en waar nog bijsturing mogelijk en zinvol kan zijn.

5. Betrek anderen als bondgenoot. Universeel ontwerpen doe je niet alleen, maar samen met collega's en leerlingen. Laat hen meedenken bij het ontwerpen van je les: wat zijn mogelijke manieren om informatie aan te bieden?

Universeel ontwerpen blijft inspireren

Universeel ontwerpen is nooit helemaal af. Andere leerlingen, andere lesdoelen, andere interesses blijven uitdagen. Leerlingen die extra ondersteuning nodig hebben, nodigen je steeds uit om te blijven zoeken hoe je onderwijs nog universeler kan: is dat wat leerling nodig heeft ook zinvol voor de andere leerlingen? Hoe maak ik de leeromgeving nog toegankelijker voor alle leerlingen en hun ouders?

Richtlijnen voor Universal Design for Learning (UDL)*			
PRINCIPES	WAAROM?	WAT?	HOE?
	I. Verschillende mogelijkheden voor betrokkenheid en engagement creëren	II. Informatie op verschillende manieren aanbieden	III. Verschillende mogelijkheden tot actie en expressie voorzien
RICHTLIJNEN	1 Op verschillende manieren interesse opwekken	4 Verschillende zintuigen aanspreken	7 Verschillende opties voor fysieke verwerking aanbieden
	2 Inzet en doorzettingsvermogen stimuleren	5 Structuur bieden en verduidelijken	8 Verschillende opties voor expressie en communicatie voorzien
	3 Het inschatten en bijsturen van het leerproces ondersteunen	6 Inzicht bevorderen	9 Het opstellen van doelen, plannen en strategieën ondersteunen
DOELEN	Gemotiveerde, doelbewuste leerling	Vindingrijke, goed geïnformeerde leerling	Strategische, doelgerichte leerling

Bron: Meirsschaut, Monsecour & Wilssens (2015). BNB Buitengewoon onderwijs, Schoolontwikkeling, Zorgverbreding en remediërend leren, Arteveldehogeschool Gent. Wil je meer informatie over UDL en materiaal ter ondersteuning zien? Ga dan naar <https://www.arteveldehogeschool.be/dienstverlening/diensten-voor-scholen/universeel-ontwerp-de-klas-en-op-school>